

UCHWAŁA

Dnia 30 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Koziielewicz (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant starszy inspektor sądowy Łukasz Kaczmarek

po rozpoznaniu z udziałem adwokata P. D. – obrońcy X. Y. sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, prokuratora M. R. -Naczelnika Instytutu Pamięci Narodowej – Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S., sędziego Sądu Najwyższego Andrzeja Tomczyka – Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego, na posiedzeniu jawnym 30 października 2024 r. w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej wniosku Naczelnika Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej w S. z dnia 15 marca 2019 r., sygn. [...], o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku za to, że:

I. w dniu 25 czerwca 1982 r. w W., jako sędzia Sądu Najwyższego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi sędziami tego Sądu, rozpoznając na rozprawie sprawę oskarżonego **A. K.**, sygn. [...], nie dopełnił swoich obowiązków w ten sposób, że utrzymał w mocy wyrok Sądu [...] Okręgu Wojskowego z dnia 5 maja 1982 r. skazujący A. K., za czyn penalizowany w art. 270§ 1 kk/69, na karę 1 roku pozbawienia wolności, którą skazany odbywał w okresie od 5 kwietnia 1982 r. do 5 marca 1983 r. w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanego mu czynu, a orzekając w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań przyjął, iż A. K. publicznie poniżał ustrój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej

naczelne organy w ten sposób, iż umieszczał napisy żądające zakończenia okresu komunizmu i przywództwa PZPR oraz nawołujące do obalenia władzy, podczas gdy sporządzane napisy, w stopniu oczywistym, nie zawierały takich treści i nie dotyczyły podmiotu objętego ochroną przepisów prawa karnego, stanowiły natomiast wyłącznie wyraz sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, którym to zachowaniem X. Y., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, na skutek czego doszło do bezprawnego pozbawienia pokrzywdzonego wolności, na okres powyżej dni 7, na szkodę interesu publicznego i prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2018.2032).

II. w dniu 7 czerwca 1982 r. w W., jako sędzia Sądu Najwyższego działając wspólnie i w porozumieniu z innymi sędziami tego Sądu, rozpoznając na rozprawie sprawę oskarżonego **S. B.**, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał w tym dniu wyrok podwyższający karę pozbawienia wolności S. B., wymierzoną w dniu 16 kwietnia 1982 r. przez Sąd [...] Okręgu Wojskowemu w wymiarze 2 lat do wymiaru 3 lat pozbawienia wolności za czyn penalizowany w art. 270§ 1 kk/69, którą skazany odbywał w okresie od 18 marca 1982 r. do 4 sierpnia 1983 r. w sytuacji gdy materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, by oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanego mu czynu, a orzekając w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny, stosując przy tym

wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań, przyjął, iż S. B. publicznymi wypowiedziami poniżał ustroj Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w ten sposób, iż wyszydzał Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą i jej członków, podczas gdy wypowiedzi te, w stopniu oczywistym, nie zawierały takich treści i nie dotyczyły jakiegokolwiek podmiotu objętego ochroną przepisów prawa karnego, którym to działaniem X. Y., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez bezprawne pozbawienie pokrzywdzonego wolności na okres powyżej dni 7, działając na szkodę interesu publicznego oraz prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2018.2032).

III. w dniu 28 września 1982 r. w W., jako sędzia Sądu Najwyższego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi sędziami tego Sądu, rozpoznając sprawę oskarżonego J. M., sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał w tym dniu wyrok, w którym uchylił warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, orzeczonej wobec J. M. w dniu 20 lipca 1982 r. przez Sąd [...] Okręgu Wojskowemu, w wymiarze 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 4 lat próby, za czyny penalizowane w art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. 1981.29.154) oraz z art. 46 ust. 2 ww. dekretu, którą skazany odbywał w okresie od 11 maja 1982 r. do 20 lipca 1982 r. oraz następnie od 13 stycznia 1983 r. do 12 sierpnia 1983 r. w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanych mu czynów, a orzekając w sposób

dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny przyjął, iż J. M. rozpowszechniał ulotki zawierające wiadomości fałszywe i mogące wywołać strajk, podczas gdy, w stopniu oczywistym, rozpowszechniane ulotki nie zawierały takich treści, stanowiły natomiast wyłącznie wyraz sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, którym to działaniem X. Y., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez bezprawne pozbawienie pokrzywdzonego wolności na okres powyżej dni 7, działając na szkodę interesu publicznego oraz prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2018.2032).

uchwalił:

- I. odmówić zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. - sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, za czyny wskazane we wniosku Naczelnika Instytutu Pamięci Narodowej – Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S., z dnia 15 marca 2019 r., sygn. akt [...];
- II. odroczyć sporządzenie uzasadnienia uchwały do dnia 6 listopada 2024 r.;
- III. kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

[M. T.]

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy uchwałą z 8 lipca 2021 r., sygn. akt II DIZ 2/21, oddalił zażalenie obrońcy sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku X. Y. od uchwały Sądu Najwyższego z 29 sierpnia 2019 r., sygn. akt I DO 29/19, który uwzględnił wniosek Naczelnika Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej w S. z 15 marca 2019 r. o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego w stanie spoczynku X. Y., za czyny polegające na tym, że:

1. w dniu 25 czerwca 1982 r. w Warszawie, jako sędzia Sądu Najwyższego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi sędziami tego Sądu, rozpoznając na rozprawie rewizyjnej sygn. Rw 479/82, rewizję obrońcy oskarżonego A. K., nie dopełnił swoich obowiązków w ten sposób, że utrzymał w mocy wyrok Sądu [...] Okręgu Wojskowego z dnia 5 maja 1982 r. skazujący A. K., za czyn penalizowany w art. 270 § 1 k.k. z 1969 r., na karę 1 roku pozbawienia wolności, którą skazany odbywał w okresie od 5 kwietnia 1982 r. do 5 maja 1982 r. i od 30 sierpnia 1982 r. do 5 marca 1983 r. w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanego mu czynu, a orzekając w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań przyjął, iż A. K. publicznie poniżał ustrój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej naczelne organy w ten sposób, iż umieszczał napisy żądające zakończenia okresu komunizmu i przywództwa PZPR oraz nawołujące do obalenia władzy, podczas gdy sporządzane napisy, w stopniu oczywistym, nie zawierały takich treści i nie dotyczyły podmiotu objętego ochroną przepisów prawa karnego, stanowiły natomiast wyłącznie wyraz sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, którym to zachowaniem X. Y., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec

wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, na skutek czego doszło do bezprawnego pozbawienia pokrzywdzonego wolności, na okres powyżej dni 7, na szkodę interesu publicznego i prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. w zb. z art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2018.2032),

2. w dniu 7 czerwca 1982 r. w Warszawie jako sędzia Sądu Najwyższego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi sędziami tego Sądu, rozpoznając rewizję oskarżyciela publicznego, na rozprawie rewizyjnej sygn. Rw. 413/82 w sprawie oskarżonego S. B., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał w tym dniu wyrok podwyższający karę pozbawienia wolności S. B., wymierzoną w dniu 16 kwietnia 1982 r. przez Sąd [...] Okręgu Wojskowemu w wymiarze 2 lat do wymiaru 3 lat pozbawienia wolności za czyn penalizowany w art. 270 § 1 k.k. z 1969 r., którą skazany odbywał w okresie od 18 marca 1982 r. do 4 sierpnia 1983 r. w sytuacji gdy materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, by oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanego mu czynu, a orzekając w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań, przyjął, iż S. B. publicznymi wypowiedziami poniżał ustrój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w ten sposób, iż wyszydzał Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą i jej członków, podczas gdy wypowiedzi te, w stopniu oczywistym, nie zawierały takich treści i nie dotyczyły jakiegokolwiek podmiotu objętego ochroną przepisów prawa karnego, którym to działaniem X. Y., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń

przekonań i poglądów społeczno-politycznych, tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez bezprawne pozbawienie pokrzywdzonego wolności na okres powyżej dni 7, działając na szkodę interesu publicznego oraz prywatnego pokrzywdzonego, tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. w zb. z art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2018.2032),

3. w dniu 28 września 1982 r. w Warszawie, jako sędzia Sądu Najwyższego, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi sędziami tego Sądu, rozpoznając rewizję oskarżyciela publicznego na rozprawie rewizyjnej sygn. Rw 808/82 w sprawie oskarżonego J. M., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał w tym dniu wyrok, w którym uchylił warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, orzeczonej wobec J. M. w dniu 20 lipca 1982 r. przez Sąd [...] Okręgu Wojskowego, w wymiarze 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 4 lat próby, za czyny penalizowane w art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U.1981.29.154) oraz z art. 46 ust. 2 tego dekretu, którą skazany odbywał w okresie od 11 maja 1982 r. do 20 lipca 1982 r. oraz następnie od 13 stycznia 1983 r. do 12 sierpnia 1983 r. w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanych mu czynów, a orzekając w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny przyjął, iż J. M. rozpowszechniał ulotki zawierające wiadomości fałszywe i mogące wywołać strajk, podczas gdy, w stopniu oczywistym, rozpowszechniane ulotki nie zawierały takich treści, stanowiły natomiast wyłącznie wyraz sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, którym to działaniem X. Y., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z

istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez bezprawne pozbawienie pokrzywdzonego wolności na okres powyżej dni 7, działając na szkodę interesu publicznego oraz prywatnego pokrzywdzonego, tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. w zb. z art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2018.2032).

Sąd Najwyższy postanowieniem z 21 marca 2023 r., sygn. I ZO 39/22, po rozpoznaniu wniosku obrońcy o wznowienie postępowania, na podstawie art. 18 ust. 1, 2, 5, 7 i 8 ustawy z 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1259) wznowił postępowanie i uchylił uchwałę Sądu Najwyższego - Izby Dyscyplinarnej z 8 lipca 2021 r., sygn. akt II DIZ 2/21 oraz utrzymaną przez nią w mocy uchwałę Sądu Najwyższego - Izby Dyscyplinarnej z 29 sierpnia 2019 r., sygn. akt I DO 29/19 o zezwoleniu na pociągnięcie X. Y. - sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku do odpowiedzialności karnej oraz odroczył rozpoznanie sprawy do czasu rozstrzygnięcia przez skład 7 sędziów Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego zagadnień prawnych przedstawionych przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 grudnia 2022 r. w sprawie o sygn. akt II ZIZ 23/22.

Izba Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego 19 września 2023 r., w sprawie o sygn. akt II ZZP 2/22, podjęła następującą uchwałę:

I. a) Błąd w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, jeżeli nie stanowi rażącej i oczywistej obrazy przepisów prawa, jako zachowanie mieszczące się w istocie sprawowania wymiaru sprawiedliwości (zwłaszcza w modelu dwuinstancyjnego postępowania uzupełnionego o instytucje nadzwyczajnych środków zaskarżenia) i przez to legalne, nie może być podstawą

do pociągnięcia członka składu orzekającego do odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej (arg. ex. art. 107 § 1 pkt 1-3 u.s.p.).

b) Jeżeli zachowanie sędziego, które odpowiada znamionom typu deliktu dyscyplinarnego określonego w art. 107 § 1 u.s.p., dotyczy błędu w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, to nie stanowi ono przewinienia dyscyplinarnego (art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 uSN, art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w.) i nie może jednocześnie stanowić przestępstwa.

c) Brak odpowiedzialności dyscyplinarnej, jak i będący tego konsekwencją brak ewentualnej odpowiedzialności karnej, o jakich mowa w pkt I lit. a i lit. b, nie obejmuje sytuacji wyjątkowych, w których w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości:

- dochodzi do popełnienia przez sędziego w trakcie orzekania tzw. zbrodni sądowej, czyli czynu sprowadzającego się do umyślnego, w formie zamiaru bezpośredniego, zachowania polegającego na wymierzeniu przez niego (sąd z nim w składzie) kary w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, jak również kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej;
- sędzia dopuścił się innego przestępstwa (np. przekupstwo, sfałszowanie dokumentu, zmuszenie do określonego zachowania);
- sędzia podejmuje w złej wierze działania, dla których sprawowanie wymiaru sprawiedliwości ma stanowić jedynie pozorne uzasadnienie;
- sędzia w sposób arbitralny i pozbawiony jakichkolwiek podstaw faktycznych i prawnych odmawia udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

II. Pojęcie "zbrodni przeciwko ludzkości", o jakim mowa w art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2021 r. poz. 177), obejmuje także jednokrotne zachowanie sędziego, nawet związane z jego orzekaniem, stanowiące zbrodnię komunistyczną, określoną w art. 2 ust. 1 powołanej ustawy, jeżeli zostało popełnione jako element rozległego i świadomego prześladowania z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej, a sędzia ten co najmniej aprobował

taki sposób realizacji polityki władz państwa i brał tym samym świadomie czynny udział w prześladowaniach.

III. Tajemnica narady i głosowania nad orzeczeniem (art. 108 § 1 k.p.k. i przepisy z ustaw stanowiącego jego odpowiedniki) ma charakter bezwzględny i żaden organ państwa nie może zwolnić członka składu orzekającego od obowiązku jej zachowania. Jednakże prawo do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, art. 6 k.p.k.) umożliwia członkowi składu orzekającego, wyłączając w tym zakresie bezprawność jego zachowania, ujawnienie informacji objętych taką tajemnicą, w sytuacji gdy pozostaje to w ścisłym związku z podstawowym przedmiotem postępowania karnego jakim jest kwestia odpowiedzialności karnej za zarzucany mu czyn zabroniony i jest niezbędne dla realizacji obrony. W takim wypadku ujawnienie należy do wyłącznej decyzji członka składu orzekającego korzystającego z prawa do obrony.

W sprawie sędziego w stanie spoczynku X. Y. ustalono, że jako sędzia w Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego brał udział w orzekaniu 25 czerwca 1982 r., w sprawie o sygn. akt Rw 479/82. Sąd Najwyższy rozpoznał wówczas rewizję wniesioną przez prokuratora na niekorzyść oraz rewizję obrońcy na korzyść A. K., oskarżonego o to, że w dniu 30 marca 1982 r., na terenie [...] w K., publicznie lżył ustrój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej naczelne organy, malując napisy żądające skończenia z komunizmem i PZPR oraz nawołujące do obalenia obecnej władzy, tj. o czyn z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 1 ust. 1 pkt dekretu RP z dnia 12 grudnia 1981 r. X. Y. zasiadając w składzie orzekającym, wydał wyrok nieuwzględniający rewizji prokuratora i rewizji obrońcy, utrzymując w mocy wyrok Sądu [...] Okręgu Wojskowego z 5 maja 1982 r., skazujący A. K. za czyn penalizowany w art. 270 § 1 k.k. z 1969 r., na karę 1 roku pozbawienia wolności, którą skazany odbywał w okresie od 5 kwietnia 1982 r. do 5 marca 1983 r., z zaliczeniem okresu tymczasowego aresztowania.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy, wskazał, iż jest rzeczą niewątpliwą, że zwłaszcza w okresie stanu wojennego, wprowadzonego w celu zaprowadzenia w kraju ładu wszelkie działania, judzące przeciwko władzy, należy bezwzględnie karać w imię nadrzędnego interesu państwa. Stąd za słuszne należy uznać stanowisko sądu I instancji, wymierzenia oskarżonemu kary bezwarunkowego

zawieszenia jej wykonania. Argumenty obrony zostały natomiast uznane za nieprzekonujące.

X. Y. jako sędzia w Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego orzekał 7 czerwca 1982 r. w sprawie o sygn. akt Rw 413/82, rozpoznając rewizję wniesioną przez podprokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w K. na niekorzyść S. B. oraz rewizję S. B. oskarżonego o to, że w dniu 23 lutego 1982 r., jadąc pociągiem relacji k. – G., będąc w stanie nietrzeźwości publicznie poniżał istniejący ustroj polityczno-prawny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wyszydzając Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą i jej członków, tj. o przestępstwo z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 1 ust. 1 pkt 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r., o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego.

X. Y. zasiadając w składzie orzekającym, jako sędzia sprawozdawca, nie uwzględnił rewizji oskarżonego, natomiast uwzględnił rewizję oskarżyciela, w następstwie czego zmienił karę pozbawienia wolności S. B., w ten sposób, że karę w wymiarze 2 lat pozbawienia wolności, wymierzoną 16 kwietnia 1982 r. przez Sąd [...] Okręgu Wojskowego, zwiększył do 3 lat pozbawienia wolności. Skazany odbył tę karę w okresie od 18 marca 1982 r. do 4 sierpnia 1983 r., z zaliczeniem okresu tymczasowego aresztowania. S. B. zwolniony został z Zakładu Karnego w S. na mocy amnestii z 4 sierpnia 1983 r.

W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy w którego składzie zasiadał X. Y. wskazał, że sąd I instancji nie docenił negatywnych cech osobowości oskarżonego, a w szczególności jego skłonności do permanentnego naruszenia obowiązującego w kraju porządku prawnego, czego wymownym dowodem jest jego uprzednia trzykrotna karalność za przestępstwa umyślne o różnym charakterze. Znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa przypisanego oskarżonemu przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia nie dawały podstaw do odstąpienia przez sąd I instancji od stosowania postępowania doraźnego, a tym samym wymierzenia kary niższej niż przewiduje ten tryb postępowania.

X. Y. jako sędzia w Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego orzekał 28 września 1982 r. w sprawie o sygn. akt Rw 808/82, rozpoznając rewizję wniesioną przez podprokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej na niekorzyść, w sprawie J. M., oskarżonego o to, że w okresie od 21 marca 1982 r. do 11 maja 1982 r., w S., U.

oraz G. przewoził, przechowywał i przekazywał w celu rozpowszechniania drukowane materiały zawierające fałszywe wiadomości z zakresu stosunków społeczno-gospodarczych PRL oraz działań i zamierzeń obecnych władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, dotyczące między innymi faktycznej sytuacji prawnej osób internowanych, niezgodnego z rzeczywistym stanem rzeczy stosunku władz do ruchu związkowego, niepraworządnego działania organów ścigania, które mogły wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, tj. o przestępstwo z art. 43 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu RP PRL z dnia 12 grudnia 1981 r., o stanie wojennym oraz o to że w okresie od kwietnia do 11 maja 1982 r., w S. i U. organizował strajk przez to, że zredagował ulotkę powielaną następnie w około 200 egzemplarzach i którą rozkolportował na terenie wymienionych wyżej miejscowości, nawołującą społeczeństwo woj. śląskiego do przerwania pracy w dniu 13 maja 1982 r., na okres 15 minut oraz do wzięcia tego samego dnia udziału w akcji protestacyjnej przy kinie M. w S., tj. o przestępstwo z art. 46 ust. 2 dekretu RP PRL z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Zasiadając w składzie orzekającym w tej sprawie, X. Y. uwzględnił rewizję na niekorzyść oskarżonego i wydał wyrok, w którym uchylono warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności w wymiarze 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 4 lat próby, orzeczonej 20 lipca 1982 r. wobec J. M. wyrokiem Sądu [...] Okręgu Wojskowego, za czyny penalizowane w art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U.1981.29.154) oraz z art. 46 ust. 2 tego dekretu.

W wyniku wydania tego orzeczenia J. M. odbył karę pozbawienia wolności w okresach od 11 maja 1982 r. do 20 lipca 1982 r. oraz od 13 stycznia 1983 r. do 12 sierpnia 1983 r.

W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że do warunkowego zawieszenia wykonania kary nieodzowne jest przekonanie sądu, iż sprawca mimo nieodbycia kary będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa. W uzasadnieniu wskazano, że przekonania tego w odniesieniu do oskarżonego nabrać nie można, jeżeli uwzględni się całe jego dotychczasowe postępowanie w tej sprawie ilość rozpowszechnionych ulotek,

wielość miejsc, w których je rozpowszechniano, angażowanie jeszcze innych osób do przestępczej działalności. W ocenie Sądu Najwyższego w którego składzie zasiadał X. Y., okoliczności te wskazywały, iż właśnie wzgląd na społeczne oddziaływanie kary przemawia, przeciwko warunkowemu zawieszeniu jej wykonania oskarżonemu.

Od wyroków objętych wnioskiem wywiezione zostały w latach 1993-1994 r. rewizje nadzwyczajne.

Naczelny Prokurator Wojskowy 13 grudnia 1993 r. wywiódł rewizję nadzwyczajną w sprawie A. K. Zarzucił obrazę prawa materialnego, tj. art. 270 § 1 k.k. z 1969 r.

Wyrokiem wydanym 21 stycznia 1994 r., sygn. akt WRN 232/93, Sąd Najwyższy – Izba Wojskowa uniewinnił A. K. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

W uzasadnieniu swojego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że aby wypełnić swoim zachowaniem znamiona art. 270 § 1 k.k., skazany winien działać w zamiarze bezpośrednim łżenia, wyszydzania lub poniżania podmiotów wymienionych w tym przepisie, a to Narodu Polskiego, Polskę Rzeczpospolitą Ludową, jej ustrój lub naczelne organy. Z materiału dowodowego wynikało natomiast, że zamiar skazanego był ukierunkowany inaczej. Przez wykonanie i opublikowanie przedmiotowych napisów A. K. manifestował swą bardzo krytyczną postawę wobec wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, który kojarzył z PZPR i WRON. Nadto żaden z tych napisów nie dotyczył podmiotów wymienionych w art. 270 § 1 k.k., a przepis ten nie wymieniał jako podmiot ochrony PZPR, zaś WRON nie była naczelnym organem państwa. Poza tym Sąd Najwyższy wskazał, że żądanie zmiany władzy nie może być utożsamiane z łżeniem jej, wyszydzaniem lub poniżaniem.

Naczelny Prokurator Wojskowy rewizją nadzwyczajną z 17 czerwca 1994 r., zaskarżył na korzyść S. B. wyrok Sądu [...] Okręgowego Wojskowego w B. wydany 16 kwietnia 1982 r., a następnie zmieniony orzeczeniem Sądu Najwyższego – Izby Wojskowej 7 czerwca 1982 r., sygn. akt Rw 413/92, zarzucając obrazę przepisów prawa materialnego.

W wyniku rewizji nadzwyczajnej, wyrokiem z 20 września 1994 r. sygn. akt WRN 145/94, Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa uniewinnił S. B. od popełnienia przypisanego mu czynu.

W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że z akt sprawy nie wynika, aby skazany znieważył konkretną osobę, piastującą stanowisko, które było zaliczane do „naczelnego organu”. Z tej przyczyny skarżący słusznie zakwestionował rozstrzygnięcia sądów obu instancji jako nieznajdujące uzasadnienia w prawie. Inaczej należało natomiast ocenić zachowanie się S. B. polegające na jego wypowiedziach znieważających ustroj PRL-u. W ocenie Sądu Najwyższego realia dowodowe sprawy potwierdzają to, że S. B. - podobnie, jak większość społeczeństwa, nie aprobował działań ówczesnych władz. Sąd Najwyższy wskazał, że wygłaszana przez S. B. głośna krytyka istniejącej w 1982 r., sytuacji społeczno-politycznej, bez względu na słowne sformułowania zawsze powinna być uznawana za krytykę, którą należało utożsamiać z poniżaniem lub wyszydzaniem ustroju państwa w rozumieniu art. 270 § 1 k.k.

W dniu 30 czerwca 1994 r. do Sądu Najwyższego – Izby Wojskowej wpłynęła rewizja nadzwyczajna, wywiedziona przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego na korzyść J. M., od wyroku Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B. z 20 lipca 1982 r., zmienionego wyrokiem Sądu Najwyższego – Izby Wojskowej z 28 września 1982 r., oparta na zarzucie obrazy prawa materialnego. Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa, wyrokiem z 20 września 1994 r., sygn. akt WRN 152/94, uniewinnił J. M. od zarzucanych mu czynów.

W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że nawołując, poprzez ulotki, do zaprotestowania przeciwko stanowi wojennemu – przez wzięcie udziału w wiecu i chwilowe przerwanie pracy – J. M. stanął w obronie pogwałconych praw. Kierował się pobudkami szlachetnymi i zasługującymi na aprobatę. Sprawca nie działał zatem we własnej sprawie, ale wyrażał dążenia aprobowane przez znaczną część społeczeństwa, tym samym jego działanie nie mogło być uznane za przestępstwo. Przestępstwem nie jest bowiem czyn, który jest tylko zabroniony karą przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, ale musi być społecznie niebezpieczny. Tego ostatniego elementu w zachowaniu oskarżonego zabrakło, a zatem należało podzielić stanowisko wyrażone w rewizji nadzwyczajnej i uniewinnić

J. M. od przestępstwa zakwalifikowanego z art. 46 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Stan faktyczny Sąd Najwyższy ustalił na podstawie dowodów zgromadzonych w aktach o sygn. [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o podjęcie uchwały zezwalającej na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. – sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku nie jest zasadny, gdyż wnioskodawca nie wykazał, iż zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez sędziego przestępstwa.

Negatywna ocena wniosku wynika z następujących przyczyn.

1. Wnioskodawca nie wykazuje we wniosku, że wyroki Sądu Najwyższego wydane z udziałem sędziego X. Y. nie były wynikiem jego błędu. Taki argument, a zarazem pierwsza granica badania sprawy (wniosku), wynika z uchwały Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego z 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22.

Wniosek pomija istotny stan prawny z okresu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a ponadto regulację prawną przyjętą w 2022 r., dotyczącą błędu sędziego, a wyłączającą odpowiedzialność dyscyplinarną i karną.

Zgodnie z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22 lipca 1952 r. wymiar sprawiedliwości w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej sprawował Sąd Najwyższy, sądy wojewódzkie, sądy rejonowe i sądy szczególne. Ustrój, właściwość i postępowanie sądów oraz kolegiów do spraw wykroczeń określały ustawy. Sądy wydawały wyroki w imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Sądy stały na straży ustroju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, ochraniały zdobycze polskiego ludu pracującego, strzegły praworządności ludowej, własności społecznej i praw obywateli, karały przestępców (art. 56, 57, 58 tej Konstytucji).

Sąd przed stosowaniem prawa dokonywał jego wykładni. Konstytucja i ustawy nie określały rodzajów wykładni. W systemie prawa nie było i nie ma jednej wiążącej metody wykładni prawa. Sędzia mógł popełnić błąd w wykładni prawa. Przewidziany był system kontroli instancyjnej i nadzwyczajnej. Błąd był i nie jest okolicznością obojętną w ocenie odpowiedzialności karnej. Wyłączenie prawa do błędu stałoby w sprzeczności z zasadą niezawisłości sędziowskiej.

W 2022 r. nastąpiła zmiana stanu prawnego i wprowadzona została dalsza, szczególna regulacja wyłączająca odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego w przypadku błędu, która ma zastosowanie również do odpowiedzialności karnej, na zasadzie stosowania prawa korzystniejszego, wynikającej z art. 4 k.k. Na podstawie ustawy z 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw przyjęto wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego według formuły „nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego okoliczność, że orzeczenie sądowe wydane z udziałem danego sędziego obarczone jest błędem w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego lub oceny dowodów – art. 72 § 6 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, art. 107 § 3 pkt 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych (usp)”.

Wprowadzenie tej szczególnej regulacji skutkuje wyłączeniem odpowiedzialności sędziego nie z powodu braku realizacji znamion przedmiotowych deliktu dyscyplinarnego, ale z powodu błędu, a więc okoliczności, co do której powszechnie przyjmuje się, że wyłącza winę, a więc możliwość postawienia sędziemu zarzutu niezgodnego z prawem zachowania się, z powodu braku świadomości co do określonego fragmentu rzeczywistości. Zachowanie sędziego, co do którego można stwierdzić, że obarczone jest błędem w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego lub oceny dowodów, jest zatem zachowaniem bezprawnym (niepopełnionym w ramach kontratypu), jednak nie stanowi ono przewinienia dyscyplinarnego, gdyż sędziemu nie można przypisać winy w czasie czynu (art. 1 § 3 k.k. w zw. z art. 128 u.s.p.). Istota regulacji sprowadza się do wyłączenia możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego za uczestnictwo w wydaniu orzeczenia wadliwego w sytuacji, gdy wadliwość ta polega na nieprawidłowym, a jednak uzasadnionym treścią zgromadzonych dowodów, czy też teoretycznie istniejącym sposobem wykładni prawa, oceny dowodów lub dokonania ustaleń faktycznych, rozstrzygnięciem sądu wynikłym wskutek mylnego przekonania sędziego o istnieniu podstaw do takiego sposobu stosowania prawa, podczas gdy w rzeczywistości powinno być wydane orzeczenie o odmiennej treści. Błąd to mylne wyobrażenie sędziego co do oceny dowodów,

skutkujące wadliwością w dokonaniu tej oceny, jak również co do ustaleń faktycznych czy wykładni prawa, pomimo że prawidłowe rozwiązania zarówno w sferze oceny dowodów, ustaleń faktycznych czy wykładni prawa, są inne aniżeli przyjęte w kwestionowanym orzeczeniu. Regulacja nie stanowi, że błąd musi być błędem usprawiedliwionym, co ma podstawowe znaczenie przy uwzględnieniu faktu, że do oceny odpowiedzialności karnej sędziego, jak i dyscyplinarnej (art. 128 u.s.p.) mają jednocześnie zastosowanie przepisy art. 28 § 1 i 2, art. 29, art. 30 k.k., w których znajdują się rozróżnienia tych postaci błędu.

Przepisy przewidujące błąd, zawarte w art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 uSN i art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w., powinny być postrzegane jako regulacje o charakterze szczególnym wobec przepisów o błędzie znajdujących się w prawie karnym, a więc mające pierwszeństwo w stosowaniu. Pierwszeństwo to wynika po pierwsze ze szczególnego zakresu podmiotowo-przedmiotowego błędu, jaki został w nich uregulowany, po drugie - z powodu braku rozróżnienia w nich błędu usprawiedliwionego i nieusprawiedliwionego, a co za tym idzie, z kategorycznie określonym skutkiem w postaci wyłączenia odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz karnej. Pomimo niewątpliwej możliwości nawiązania do dwóch różnych postaci błędu, jakie funkcjonują na gruncie prawa karnego, ustawodawca zdecydował o braku ich rozróżnienia na gruncie rozważanej regulacji dotyczącej błędu orzeczniczego, a w rezultacie - o jednej konsekwencji ustalenia takiego błędu.

Oznacza to, że błąd, o którym mowa w art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 uSN i art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w., to każdy błąd, zarówno usprawiedliwiony, jak i nieusprawiedliwiony. Ustalenie błędu w zakresie procesu związanego z orzekaniem, na płaszczyźnie oceny dowodów, ustaleń faktycznych i subsumcji, prowadzi zatem do wyłączenia odpowiedzialności dyscyplinarnej. Instytucja przewidziana w art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p. (art. 76 § 6 pkt 1 uSN i art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w.) ma zastosowanie na gruncie odpowiedzialności karnej sędziego za stosowanie prawa polegające na wydaniu orzeczenia już ze względu na fakt, że w istocie dobro prawne chronione zarówno przez art. 231 k.k., jak i inne przepisy, które miałyby mieć zastosowanie w związku z oceną prawnokarną zachowania sędziego polegającego na udziale w wydaniu orzeczenia, jest tożsame ze szczególnym dobrem prawnym, chronionym przez art. 107 § 1 pkt 1 u.s.p., tj.

prawidłowym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości, w szczególności prawidłowym stosowaniu prawa w orzeczeniach sądowych. Wykładnia funkcjonalna prowadzi zatem również do wniosku, że podstawy wyłączenia odpowiedzialności sędziego przewidziane w art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 uSN i art. 37 § 4 u.s.w., mają zastosowanie również na gruncie prawa karnego, gdy podmiotem odpowiedzialności jest sędzia.

Sędzia, prócz tego, że jest funkcjonariuszem publicznym w myśl art. 115 § 13 pkt 3 k.k., jest jednocześnie przedstawicielem władzy sądowniczej, zachowującej odrębność od pozostałych władz, a zarazem co do której zarówno Konstytucja RP jak i ustawy szczególne przewidują szereg gwarancji, których celem jest, najogólniej ujmując, zapewnienie niezawisłości w orzekaniu, a więc brak wpływu na proces orzeczniczy ze strony jakichkolwiek czynników zewnętrznych. Oczywiście jest, że zasada niezawisłości sędziowskiej ulega zachwianiu, kiedy orzeczenia wydawane przez sądy związane są z presją odpowiedzialności zarówno dyscyplinarnej, jak i karnej. Takiej presji w obu wymienionych płaszczyznach być nie może, co uzasadnia zastosowanie wyłączenia winy sędziego w związku z wydaniem orzeczenia, zarówno na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej, jak i karnej, w sytuacji szczególnego błędu, jakim jest błąd związany z poszczególnymi etapami stosowania prawa, a więc oceną dowodów, dokonaniem ustaleń faktycznych, jak i wykładni prawa. Zastosowanie art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 uSN i art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w., na gruncie prawa karnego powszechnego w stosunku do sędziów za zachowania związane z wydaniem orzeczenia nie prowadzi do uprzywilejowania sędziów względem innych funkcjonariuszy publicznych, ale stanowi jeszcze jedno zabezpieczenie konstytucyjnych zasad niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów.

Każdy skład Sądu Najwyższego jest związany uchwałą z 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22 – zasadą prawną.

Wniosek o podjęcie uchwały zezwalającej na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej został wniesiony przed podjęciem uchwały, co nie zmienia negatywnej oceny, że wnioskodawca również po jej wydaniu nie wykazał, że wyroki wydane z udziałem sędziego X. Y. nie były wynikiem błędu. Zwłaszcza, że Sąd Najwyższy postanowieniem z 21 marca 2023 r., sygn. akt I ZO 39/22,

wznawiając postępowanie i uchylając poprzednie uchwały Izby Dyscyplinarnej odroczył rozpoznanie sprawy do czasu rozstrzygnięcia przez skład 7 sędziów Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego zagadnień prawnych przedstawionych przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 13 grudnia 2022 r., w sprawie o sygn. akt II ZIZ 23/22.

2. Po wtóre nie ma podstaw do stwierdzenia, że sędzia X. Y. popełnił przestępstwo lub zbrodnię sądową, co też nie byłoby wystarczające do uchylenia immunitetu, ze względu na przedawnienie. Przedawnieniu nie podlega zbrodnia sądowa stanowiąca jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości.

Zachowanie sędziego X. Y. nie naruszało prawa. Nie można nie dostrzegać, iż stan wojenny był szczególnym okresem. Miał swoje przyczyny i uwarunkowania. Odpowiedzialność za Państwo leżała po obu stronach sporu. W takiej sytuacji punktem odniesienia był obowiązujący wówczas porządek prawny.

Zgodnie z art. 62 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej sędziowie byli niezawisli i podlegali tylko ustawom. Art. 66 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo o ustroju sądów powszechnych z dnia 6 lutego 1928 r. (Dz.U. 1928 Nr 12, poz. 93 ze zm.), stanowił, że sędzia obowiązany był wiernie służyć Polsce Ludowej, przestrzegać zasad praworządności ludowej, sprawiedliwość wymierzać bezstronnie, zgodnie z interesem Państwa Ludowego, obowiązki swe wypełniać sumiennie i gorliwie, dochować tajemnicy służbowej oraz stale podnosić poziom swego uświadczenia społecznego i wiedzy zawodowej.

Uwzględnienie rewizji nadzwyczajnych i uniewinnienie przez Sąd Najwyższy w 1994 r. skazanych A. K., S. B., J. M., nie oznacza, że wyroki wydane w 1982 r. przez Sąd Najwyższy z udziałem X. Y. były przestępstwami lub zbrodniami sądowymi bądź zbrodniami komunistycznymi stanowiącymi zbrodnię przeciwko ludzkości.

Obowiązywała Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 7, poz. 36, ze zm.), zgodnie z którą Polska Rzeczpospolita Ludowa była państwem socjalistycznym, w którym władza należała do ludu pracującego miast i wsi. Przewodnią siłą polityczną społeczeństwa w budowie socjalizmu była Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Współdziałanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego i

Stronnictwa Demokratycznego stanowiło podstawę Frontu Jedności Narodu, a po zmianie art. 3 Konstytucji ustawą o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1983 Nr 39, poz. 175), która weszła w życie 22 lipca 1983 r., sojusz i współpraca Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym w budowie socjalizmu oraz ich współdziałanie ze stojącymi na gruncie zasad ustrojowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej organizacjami i stowarzyszeniami społecznymi stanowiły podstawę Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego.

Ustawa zasadnicza określała system polityczny i ekonomiczny Państwa, co nie było bez znaczenia w ocenie materialnej przesłanki przestępstwa z art. 1 Kodeksu karnego z 1969 r., czyli „czynu społecznie niebezpiecznego”, a także przedmiotu ochrony przestępstwa z art. 270 § 1 tego Kodeksu, za które zostali skazani A. K. i S. B. (o czym niżej). Polska Rzeczpospolita Ludowa, zgodnie z ustawą zasadniczą miała m.in. ochraniać i rozwijać socjalistyczne zdobycze polskiego ludu pracującego miast i wsi, jego władzę i wolność, umacniać własność społeczną jako główną podstawę siły gospodarczej kraju i pomyślności narodu (art. 5 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r.).

Nie można było pomijać stanu prawnego, który obowiązywał w PRL.

Sąd Najwyższy z udziałem sędziego X. Y. nie orzekał „szablonowo” w sprawach objętych wnioskiem o uchylenie mu immunitetu.

A. K. utrzymano karę 1 roku pozbawienia wolności, czyli nie uwzględniono wniosku prokuratora o karę 3 lat pozbawienia wolności.

S. B. podwyższono wprawdzie karę pozbawienia wolności z 2 do 3 lat, jednak w uzasadnieniu wskazano, że był wcześniej trzykrotnie karany za różne przestępstwa umyślne, dlatego znaczenie mogły mieć względy prewencji ogólnej.

Wobec J. M. zmieniono zaskarżony wyrok przez wymierzenie bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Sąd stwierdził, iż nie nabrał przekonania, że nie popełni ponownie przestępstwa.

Z uzasadnień wynika, że skład Sądu Najwyższego z udziałem sędziego X. Y. miał na uwadze interes Państwa.

W tym kontekście można odczytać też wyroki wydane z udziałem sędziego X. Y. w sprawach A. K. i S. B., skazanych za przestępstwa z art. 270 § 1 k.k.

Skoro przyjęto w Konstytucji PRL, iż PZPR była przewodnią siłą polityczną społeczeństwa w budowie socjalizmu, to Sąd mógł mieć na uwadze taki zapis na etapie wykładni art. 270 § 1 k.k. Zwłaszcza, że w doktrynie prawa karnego można było zauważyć wypowiedź za szerszym kręgiem podmiotów podlegających ochronie. W Komentarzu do części szczególnej Kodeksu karnego autorstwa J. Bafii, K. Mioduskiego, M. Siewierskiego (Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1987 r., s. 460), podano, że *art. 270 k.k. odstępuje od schematu terminologicznego przyjętego w Kodeksie dla instytucji państwowej i społecznej, nie określa czy chodzi tylko o naczelny organ państwowy, czy chodzi również o organ społeczny. Zamieszczenie zaś w tekście przepisu naczelnych organów obok Narodu, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej ustroju wskazuje, że chodzi o organy wyżej usytuowane w organizacji życia publicznego w Państwie. Nie chodzi tylko o naczelne organy w rozumieniu Konstytucji.* W Komentarzu wskazano na Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego (...) – por. też uchwałę Sądu Najwyższego z 31 października 2023 r., I ZI 56/23.

Sąd Najwyższy, rozpoznając w 1994 r. rewizje nadzwyczajne, przyjął inną, literalną wykładnię art. 270 k.k., co nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem, że wykładnia dokonana przez Sąd Najwyższy w 1982 r. nie jest wynikiem błędu. Jak wskazano nie było wiążącej metody wykładni. Sąd mógł mieć na uwadze aktualną sytuację w kraju, jej uwarunkowania polityczne, społeczne i ekonomiczne. Uprawnia to stwierdzenie, że wykładnia nie była dowolna, czyli nie stanowiła ekscesu, mającego na celu instrumentalne stosowanie prawa, w celu szerzenia represji i prześladowań z przyczyn politycznych. Nie ma zatem podstaw do stwierdzenia popełnienia zbrodni komunistycznej.

Błąd co do przesłanek przestępstwa obejmuje również czyny popełnione przez J. M.

Chodzi o materialną przesłankę przestępstwa, czyli społeczne niebezpieczeństwo czynu (art. 1 k.k.). Jej brak stwierdził Sąd Najwyższy po rozpoznaniu rewizji nadzwyczajnej, co zdecydowało o uniewinnieniu za nawoływanie do przerwania pracy i wzięcia udziału w akcji protestacyjnej (przestępstwa z art. 46 ust. 2 dekretu z 13 grudnia 1981 r. o stanie wojennym). Rzecz zatem w tym, że społeczne niebezpieczeństwo czynu nie było definiowane w

ustawie i dlatego podlegało każdorazowo samodzielnej, bezpośredniej wykładni przez Sąd w indywidualnej sprawie. Z samej istoty więc nie stanowiło to podstawy do stwierdzenia, że wykładnia społecznego niebezpieczeństwa czynu nie była wynikiem błędu.

Podobna ocena dotyczy uniewinnienia za drugi czyn J. M. Sąd Najwyższy stwierdził, że rozpowszechniane druki nie zawierały wiadomości fałszywych, i nie mogły wywołać skutku w postaci niepokoju społecznego (przestępstwa z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym). Sytuacja ta potwierdza, że nie tylko materialna przesłanka każdego przestępstwa, czyli społeczne niebezpieczeństwo czynu, zależała nie tylko od okoliczności i czasu popełnienia czynu, ale także od innych późniejszych uwarunkowań politycznych, społecznych i ekonomicznych oceny tego samego czynu w trybie rewizji nadzwyczajnej.

Kierując się powyższymi motywami Sąd Najwyższy rozstrzygnął jak w uchwale.

[M. T.]

[ał]

Zbigniew Korzeniowski Wiesław Kozielowicz Barbara Skoczowska